

magasin

Homseri og luthersk teologi

Av Ådne Nyå

Når jeg i denne lille skissen snakker om homseri og ikke homoseksualitet, har det to grunner. For det første er temaet ikke først og fremst homoseksualitet i og for seg, men homoseksualitet slik den er knyttet til det vi kunne kalle homsekulturen. Nå finnes det selvsagt ingen entydig homokultur som skulle romme alle homser. Det finnes imidlertid en del arrangementer, organisasjoner og bevegelser som mer eller mindre bredt representerer "oss" homser. Og det finnes også en mangfoldig og løst sammenknyttet scene hvor vi i større eller mindre grad lever våre liv – selvsagt med det forbehold at denne scenen er innflettet i kulturen og det kulturelle mangfoldet for øvrig. Det er livsstilen – eller kanskje bedre; enkelte dominerende livsstilendenser knyttet til disse offentlige homstrukturene jeg her betegner som homsekultur, og ikke homoseksualitet i og for seg eller homsers liv og livsstil generelt. Der finnes selvsagt en rekke homser som lever utfra livssyn som er forenlig med luthersk tro, og også en rekke homser som lever med en kritisk distanse til de mest uheldige livsstilsten densene i homsekul-

turen. Jeg er altså ikke ute etter å mistenkeliggjøre homsers liv generelt, men snarere å kritisere enkelte tendenser i samfunnet hva livssyn og antropologi angår, som av naturlige grunner er blitt særdeles tydelige i homsekulturen. I så måte er artikkelen ment som en generell kulturkritikk, men altså ut fra en bestemt kontekstuell erfaring. Så kan det selvsagt stilles spørsmålsteget ved om jeg her ikke opererer med et altfor smalt og entydig begrep om homsekultur. Den diskusjonen lar jeg ligge her. Det saklige anliggendet i det følgende skulle imidlertid være klart uavhengig av diskusjonene omkring både nominalt omfang og kultur-grepet.

For det andre tematiserer jeg ikke lesbiskhet, da jeg har alt for liten kunnskap om en eventuell lesbiskultur, og også fornermer at lesbiskhet og manlig homoseksualitet, hva de følgende temaene angår, ikke uten videre kan drøftes som samme fenomen. Når jeg videre snakker om luthersk kristendom og ikke om kristendommen generelt, henger det naturligvis sammen med at det finnes en rekke teolo-

NNK beklager

I NNK 6/06 trykket vi en gudsstenesteforbereidelse av Stein Erik Horjen som har vært trykket tidligere. Dette gjorde vi uten å spørre Horjen, og teksten framsto dessuten som dårlig korrekturest. I tillegg ble Horjen presentert med feil navn og arbeidssted.

Vi beklager!

giske tradisjoner, også innenfor Den norske kirke, som vil forholde seg til de følgende temaene på andre måter enn det jeg her tar til orde for er lutherisk oppfatning. Da jeg av dogmatiske grunner som jeg ikke tematiserer her mener at der bør være plass til forskjellige teologiske tradisjoner og endog forskjellige konfesjoner innad i Den norske kirke, umgår jeg å snakke om kristendommen generelt, men holder meg til den tradisjonen jeg selv i store trekk tilslutter meg. Dermed ønsker jeg å fastholde legitimiteten i kirakens teologiske mangfold uten å undergrave de aktuelle konfliktene som likevel råder mellom de forskjellige tradisjonene. Mer presist knytter jeg meg til den såkalte skandinaviske luthertradisjonen, slik den på forskjellige måter representeres av teologer som Knud E. Løgstrup, Regin Prenter, Gustaf Wingren og Inge Lønning. Når jeg gjenatte ganger bruker uttrykket "det livssyn som er forutsatt av den lutherske tro", og ikke bare "det lutherske livssyn", er det for å fastholde at luthersk kristendom ikke er et livssyn/livsanskuelse, men snarere et bestemt syn på skapningens gjensjning. Denne soteriologien forutsetter imidlertid en bestemt livsanskuelse, som dermed også, da den er en forutsetning, ikke er en sak for teologien i og for seg, men snarere for fenomenologien – uten at jeg dermed har benektet at teologien spiller en avgjørende kritisk rolle overfor fenomenologien. Vel – dette får rekke med presiseringer. Det følgende er ikke ment som en balansert og grundig fagartikkel, men kun som en skisse over enkelte teologiske og antropologiske problemfelt som jeg mener på en særlig måte aktualiseres i møte med homsekulturen.

Homoseksualitet og lutherisk teologi

De fleste lutherske teologer som knytter seg til den ovennevnte tradisjon har som regel ikke særlig store problemer med prinsipielt å kunne akseptere og endog positivt forsvare homoseksualitet. Det henger naturligvis sammen med at materialetikken i denne tradisjonen, av dogmatiske grunner, ikke først og fremst finner sitt grunnlag i Skriften, og for så vidt heller ikke i tradisjonen, men snarere i de konkrete og kontekstuelle livserfaringer. Fornuftten er gitt den oppgave å gjenkjenne og anerkjenne godheten i og med våre konkrete og stadig foranderlige liv – uavhengig av om dette livet kristelig anerkjennes som Guds skapning eller ikke. Dette er meningen bak den slitte formuleringen at der ikke finnes en særskilt kristelig etikk. Luthersk grunnlagsetikk henviser materialetikken til en nøktem besinnelse på livet slik det nå faktisk fremstår, og er skeptisk overfor enhver overideologisering av etikk og moral, enten det nå er av religiøs eller areligiøs art. Og i dette bildet har det blitt klart for de fleste lutherske teologer i denne tradisjonen at homoseksualitet ikke bare kan aksepteres, som om det dreide seg om en etisk nødvendighet, men også positivt bør forsvares, som et kontekstuellet og kulturhistorisk fenomen som har livet selv på sin side. Jeg tilslutter meg en slik prinsipiell anerkjennelse, og regner med at de fleste som leser Nytt Norsk Kirkeblad også gjør det, selv om nok de fleste etter hvert har tilsluttet seg andre teologiske tradisjoner enn den skandinaviske-lutherske. Så er der selvsagt en rekke spørsmål som står ubesvart, både når det gjelder partnerskaps status i forhold til ekteskapet og hvordan eventuelle liturgiske forbønns handlinger bør utformes,

men spørsmålet om en prinsipiell etisk anerkjennelse av homoseksualitet er rimelig avklart for de fleste i denne tradisjonen, i alle fall foreløpig. I sommer har jeg da også selv, med den beste samvittighet og under særdeles rørende forhold, forrettet forbønn for et lesbisk par på Sør-Helgeland – selvsagt ikke som privatperson, men som prest i kirken, på oppfordring fra prosten og med godkjennelse fra biskopen. Jeg gleder meg til i fremtiden å delta i debatten om hvordan slike forbønns handlinger kan og bør utføres for at de forskjellige etiske og teologiske anliggender best skal ivaretas. Det spørsmålet lar jeg imidlertid ligge her.

At homoseksualitet i vår kulturelle kontekst kan og bør anerkjennes står for meg rimelig klart, altså ikke i og for seg, men når den leveres i samsvar med de etiske grunnholdninger vi ellers gjør gjeldende hva samliv angår. Det kompliserte spørsmålet er imidlertid, slik jeg ser det, om homsekulturen som symbolisk univers dermed også kan anerkjennes i lys av luthersk fundamantalteologi. Når den lutherske tradisjon sier at etikken må avklares i lys av erfaringen og fornufte, vil ikke det si erfaring og fornuft isolert sett, men snarere sett i lys av den livsforståelse som er den lutherske tros forutsetning. Altså det livssyn som fastholder at menneskelivet er gitt utenfra, og dermed ikke kan identifiseres med mennesket selv, og videre at det består av livsfenomener som tillit og kjærlighet, som fletter oss inn i hverandres liv. Det er eksistensmåten i tråd med dette livssynet som kvalifiserer erfaringen og fornufte hva den etiske og moralske vurdering angår. Og her er vi, slik jeg ser det, ved selve problemet hva en drøftelse av homsekulturen angår. Utgjør homsekulturen et symbolisk univers

som er forenlig, og endog reflekterer, det livssyn som er den luthersk-kristne tros forutsetning? Jeg blir mer og mer overbevist om at så ikke er tilfelle, men at der snarere er en ideologisk konflikt mellom dem. Poenget med de følgende betraktningene er altså ikke å problematisere homsers liv i alminnelighet, og heller ikke å så tvil om hvorvidt homoseksualitet kan forenes med den kristne tro. Poenget er å argumentere for min overbevisning om at foreningen mellom homoseksualitet og luthersk tro best kan skje utenfor, eller i alle fall med en kritisk distanse til det jeg her kaller homsekulturen – det være seg utelivet, organisasjonene, møtestedene, chatresidene (Gaysir, Gaydar o.l.), og dessverre også en rekke sosiale venner-ettverk. Mesteparten av den ideologiproduksjon og skjulte moralske omskolering som skjer der er langt fra tilrådelig for de fleste og er heller ikke, slik jeg ser det, forenlig med det livssyn som forutsettes av den lutherske tro.

Skam og narssissime

En av de største utfordringen vi står overfor i vår tid er, slik jeg ser det, skammen. Da tenker jeg ikke først og fremst på den skamfølelsen som mer og mindre berettiget dukker opp i forbindelse med livet, men snarere på den dype fornemmelsen av ikke å være elsket – av ikke å være god nok. Denne gudløse ubarnhjertigheten i følelsen av at vi ikke er gode nok gjør at mennesket blir fredløs på jorden og begjærer å gjemme seg for Gud og hverandre – og videre; begjærer å selv bli som gud. Slik taler de gamle mytene. Trangen til å skjule seg blir styrende for livet. Ikke bare slik at en føler behov for å gjemme seg bort – i dunkelhet og løgn, men også for å gjemme seg bak –

vellykkethet og suksess. Og gjemmelaken akkompagneres av angsten for å bli avslørt, ikke bare avslørt som slem og skammelig, men også som grå og kjedelig – eller enda verre; det som vi alle vet at vi er – helt alminnelige. Derfor altså glamouren og vellykketheten. Skam og narissisme er som regel to sider av samme sak – selvforakt og grandiositet. Skam og narissisme er et generelt problem ved vår vestlige kultur. Men der er utvilsomt en ekstrarfare ved å tilhøre en seksuell minoritetsgruppe. For det første er skammen forsterket ved at minoritetsfar-ingen har gitt mange av oss homser en ekstra knekk i selvbildet med tilhørende narissistiske skader. Videre består ekstrarfaren i at vi, som de fleste minoritetsgrupper, ofte har en selvbeskyttende motvilje mot, og manglende evne til å rette kritisk søkelys på oss selv – gjerne skjult bak et generelt høyt refleksjonsnivå og teoretisk kompetanse. Det at mange av oss homoseksuelle er mer økonomisk uavhengige enn de fleste utgjør også en ekstrarfare. Det er uten tvil kommerskulturen som er skammens største premisleverandør, hvor credoet er: "Because I'm worth it!" og syndsbekjennelsen er: "To not excell is a sin!" Det hjelper heller ikke at det er seksualiteten som er grunnlaget for minoritetserfaringen, i en kultur som praktisk talt sulter seg til døde og spyr opp sjelen i dyrkelse av den idealiserte kroppen og det perfekte menneske. Endelig er det en strukturell utfordring at de fleste homoseksuelle har måttet lyve om seg selv allerede fra tidlige ungdomså, hvorav mange har utviklet en personlighet som lever naturlig med en type dobbeltliv hvor de forskjellige holdninger og livsmønstre ikke integreres

med hverandre. Dermed kan mange av de mest problematiske fenomenene ved homselivsværelsen helt spontant skjules for omverdenen og endog for ens beste heteroverner, samtidig som de er helt åpenbare innad i homsemiljøet. Denne type fortrolighet med skott innad i personligheten – så vel som livsførselen – er selvsagt hemmende både for selvinnsikten og nødvendig kritikk.

Det triste er at store deler av homsekulturen, ved å være bevisstløse om den ekstrarfaren vi utsettes for, kommer til å forsterke tendensen til skam og narissisme – uten å vite og ville det. Det er neppe tilfeldig at narissismens fokus på "livsstil" har gode kår i homsekulturen: reiseliv... shopping... kroppidealisering... ungdommelighet... estiserende opplevelseskultur... Men's health... karriere... uteliv... promiskuitet... seksaunar... profiler på nettet... stadig søken etter bekreftelse... også erotisk... også om en har kjæreste... erotisk venneforhold... åpne parforhold... osv. osv...

Gjerne kombinert med det tilsynelatende motsatte, men i grunnen like eksotiske begjæret etter det superstabile... superfedelige... indre selvutvikling... spiritualitet... litt yoga og noen klosterbesøk i ny og ne... gjerne en dose internasjonalt bistandsarbeid... det lille huset på landet... to hunder... og alt mulig annet såkalt "meningsfullt". Dette er narissismens pendelsvingning: New York på den ene siden og huset til mamma og de åtte ungene på den andre siden. Men det alminnelige, grå og hverdagslige er bannlyst – som om det ikke er livet selv, men kun det ekstraordinære ved livet som er Guds gave. Illusjonen bunner blant annet i bløffen om

at vi er så spesielle og at livet skal være så spesielt, og verst av alt; at det er det spesielle som gir mening og verdi. Det er selvsagt ikke slik. Vi er forskjellige, men spesielle er vi ikke. Vi er ganske alminnelige og egentlig temmelig middelmådige alle sammen. Det hører til menneskets grunnvilkår å være alminnelig. Men det hører også til menneskets grunnvilkår å være elsket – av livet, slik det strømmer frem gjennom medskapningen, og av Gud, slik han åpenbarer og virkeliggjør det i Jesus Kristus. Deri ligger vår verdi – at vi er elsket og ikke trenger å streve for å bli det. Så trenger vi ikke løpe andpusten etter oss selv i begjær etter en lykke som er et annet stred, men kan ta imot livet slik det nå engang kommer til oss – og dermed også gi det videre i all sin jordnære og kjærlighetsfylte alminnelighet. Slik taler det livssyn som er forutsatt av den lutherske tro. Homsekulturen derimot har, sammen med mye kommersialisert kultur, vanskelig med å lande, men flakser entusiastisk avgårde etter den evig pubertale Peter Pan, overstrødd av Tingelings magiske glitter. Det er tragisk, for Tingeling er jo, som jeg regner med at dere alle vet, den lutherske teologis største og mest skremmende fiende.

Legalismens "det er jo ikke galt å..."

Grunnproblemene i homsekulturen dreier seg om, slik jeg ser det, livssynsspørsmål, og går langt dypere enn kun å handle om den opplagt uansvarlige seksualiteten som store deler av homsemiljøet med rette kan kritiseres for. Ett av grunnproblemene er at homsekulturen, ironisk nok, har overtatt samme legalistiske grunntenkning som dens argeste motstandere i norsk kristenliv. Homsekulturen er enige med biblistene i

at etikk først og fremst dreier seg om enkelte regler, og at man innenfor disse reglene kan la selviskheten få råde fritt, med det resultat at man ofte legger sitt livsmønster tett opp til grensene til det forbudte. Biblistenes "det er jo ikke galt å stryke noen på læret..." eller "det er jo ikke galt å onanere bare man ikke fantaserer om sex...", erstattes i homsekulturen av "det er jo ikke galt å ha gode 'venner' på Gaysir selv om man er i et forhold..." eller "det er jo ikke galt å ha sex med andre enn kjæresten, bare man ikke blir forelsket..." osv. osv... Dette "det er jo ikke galt å..." er legalistenes evige mantra. Legalistene er overraskende bevisstløse overfor det ontologiske grunnforhold at livet selv fordrer av oss en omsorg for medskapningen som er langt mer omfattende enn noen norm kan sikre. Etikk og moral dreier seg først og fremst om en grunnleggende livsholdning og ikke om selviskhet innenfor enkelte avklarte regler. Legalisten gjør livet for enkelt for seg – og for kjærlighetsløst for andre. Så er det da heller ikke vanskelig å tenke seg at kristenlegalisten og homselegalisten kan stå i gaderoben på SATS-Spectrum og diskutere så fillene fyker om homosex er synd, mens de skuler til hverandres kropp og klær, uten overhode å komme på tanken om at de befinner seg i Djevelens katedral og mottar hans proteinrike oppbyggelses-sakrament og tyrkehemmende salvelse. Slik går det til at de forskjellige representanter for narissistisk legalisme innbiller seg selv og hverandre at de er fiender, mens de i virkeligheten er ideologiske søsken. Så er det da også en rekke glade lakser som hopper direkte fra glamorøs lavkirkelighet og direkte inn i homsekulturen, uten særlig besværighet. Det eneste som trengs for et

slikt musesprang er å ta et oppgjør med biblisismen – det vil si ta et innledende grunnkurs i kristendom. Et egentlig ideologisk oppgjør er der ikke snakk om. Og forening med den ontologi og det livssyn som forutsettes av den lutherske tro er denne narsissisme-legalismen ikke, hverken i dens kristne eller ikke-kristne utgave.

Dualismens "Jeg har en kropp..."

Et annet grunnproblem med det livssyn som er implisitt til stede i mye homsekultur, er synet på kroppen. Diagnosen som blir stilt er ofte at homsekulturen, i likhet med mye annen kommersialisert kultur, er kroppsfiksert. Det kan for så vidt være intuitivt riktig nok, men som diagnose på grunnproblemet treffer det ikke saken. For luthersk kristendom er det sentrale spørsmålet ikke hvor mye plass kroppen får, men hvilken kropp som får plass. Kropp eller ikke-kropp, sex eller ikke-sex, det er ikke lutheraanerens, men dualistens dilemma. Diagnosen for vår tid er ikke at kroppen får for mye plass, men at det i all hovedsak er den idealiserte kroppen som får for mye plass. Resultatet er at kroppen, slik den nå faktisk er i sin skjønnet og heshighet, ikke får særlig rommelig plass overhode, men blir fortrent bak skammen og idealiseringen. Vår tids kroppskultur er en kroppsfjendtlig kultur. Slik forholder det seg også med sexen. Problemet er ikke at seksualiteten får for mye plass, men at det i all hovedsak kun er en idealisert seksualitet som får plass. Og resultatet er at det seksuelle begjæret, slik det faktisk er i sin mangfoldige bredde og dybde, blir fortrent bak alle mulige varianter av seksuelle idealiseringer, enten det nå er

som verdensfjern romantisering, seksualfjendtlig askese eller eksotisk hedonisme. Vår tids sexfikserte kultur er en seksualfjendtlig kultur. Hverken kroppen eller seksualiteten kommer egentlig til sin rett i sin tvevtdige og mangfoldige skapthet, men blir idealisert og kun brukt som middel i forskjellige former for narsissistiske prosjekter – middel til å komme videre – til å transcendere seg selv og bygge sitt selvbilde. Et av de mest interessante fenomenene hva kropp og seksualitet angår er at svært mange homsepar, i alle fall blant dem som lever godt med homsekulturen, etter en viss tid velger å leve i åpne forhold. Som regel skjer dette ved at sex regelrett aksepteres utenfor forholdet – hver for seg eller sammen, eller mer moderat, men like utvetydig, ved at personene i forholdet lever i erotiskende og "formløse" (Løgstrup) strukturer som aldri ville vært mulig utfra et tradisjonelt syn på monogamiet, for eksempel alle mulige former for erotisk vennskap og deltakelse på Gaysir og lignende chattersider på nettet. Denne dekonstruksjonen av monogamiet som skjer i homsekulturen, praktisk og ideologisk, henger nok sammen med en rekke forhold, men korrelerer godt med det idealiserende kropp- og seksualitetssynet og den dualistiske antropologien som jeg ovenfor har skissert. Når kroppen og seksualiteten ikke lenger skapelses- og inkarnasjonssteologisk identifiseres med menneskets dypeste vesen (Jeg er kropp), men snarere som jeg'ets etendom og idealiseringens middel (Jeg har kropp), og når biblisismelegalismen og annen type konservativ legalisme blir erstattet av homselegalismen, er veien til ideologisk dekonstruksjon av monogamiet nærliggende og trolig også unngåelig. Det er imidlertid klart, slik jeg

ser det, at denne antropologiske dualismen og dette idealiserende synet på kropp og seksualitet ikke er forenlig med det livssyn som er forutsatt av den lutherske tro, men snarere utgjør en ideologisk motpol til dette.

Retthetsparadigmets "Kjemp for din rett..."

Et tredje grunnproblem med homsekulturen er dens ofte endimensjonale, retthetsbaserte syn på frigjøring. Det er i grunnen nesten litt underlig å merke seg at selvbildet fremdeles tegnes med martyrenes blod og kampen endimensjonalt rettes mot den ytre fiende, på tross av at det i grunnen er helt OK å være homse i de fleste miljøer i Norge i dag. Det vil ikke si at det er blitt enkelt å være homse i det tjuenførste århundre. Tvert imot er der fremdeles en rekke problemer knyttet til det å være homse, som da også den store levekårsundersøkelsen tydelig viser.

Problemet er bare at mange av utfordringene vi står overfor ikke lenger entydig lar seg analysere i lys av klassiske undertrykkelsesparadigmer. Og når det gjelder utfordringene rundt narsissisme og skam er det tradisjonelle undertrykkelses- og retthetsparadigme ikke bare uegnet, men direkte kontraproduktivt hva bevisstgjøring og frigjøring angår. Retthetsparadigmet er overhode ikke egnet til å avdekke de internaliserte og akkumulerte problemene rundt skam og narsissisme i vår egen subkultur. Tvert imot bidrar paradigmet til, iallefall når det kombineres med naiv entusiasme, at vi vikler oss enda mer inn i narsissismens forlokkende nett – uten å vite og ville det. Og retthetsparadigmet er heller ikke egnet til å hjelpe oss ut av senti-

mentalitetens bevisstløshet. Tvert imot holder det oss gjerne fast i en paranoid og ego-sentrisk formennelse av at verden der ute er en fiende, hvorav skapelsen, i strid med luthersk teologi, ikke forstås som opphav, men som kun en omgivelse, og endog en skummel sådan – og videre; hvor synden bare forstås som en ytre hindring for min livsutførelse og ikke som den dødsdramat min egen vilje er tilsluttet. Hvor sterk naiviteten over egne liv og selvmedlidetheten over andres ondskap råder i homsekulturen kommer tydelig til uttrykk i og med homoprisene under årets gaypride i Oslo. Gaysir fikk årets ærespris for å representere "en trygg og viktig arena for homser, lesber, biseksuelle og transsekuelle", uten tanke på at nettopp Gaysir, på tross av enkelte positive sider, trolig er det mest tragiske som har skjedd homsekulturen hva spørsmålene omkring narsissisme, sjulhet, selvprofilering, forløyelhet, dobbeltliv, avhengighet og uforvarlig seksualitet angår.

Det er vel for eksempel liten tvil om at Gaysir har ødelagt langt flere parforhold enn nettstedet har skapt, og i sin "formløshet", hvor alle mulige anliggender ufrakommelig blandes sammen, nettopp ikke utgjør et trygt sted for identitetsbygging og ansvarlig seksualitet – i alle fall ikke for de fleste. Videre er det avslørende perspektivløst at Dagbladet, som på de fleste områder ideologisk går hånd i hånd med homsekulturen, mottok årets homofobpris, med den ikke mindre perspektivløse begrunnelse at avisen har støttet Frelsesarmeen, som utfra homsekulturens selvmedlidende retthetsparadigme betraktes som den store skygge ulven. Biskopp Rose mottok årets homofrydpris for sin

kamp for homofiles og lesbiskes rettigheter er selvsagt betimelig og rørende, men må på ingen måte forstås dit hen at kirken dermed går god for den ideologiproduksjon som skjer i homsemiljøet når det gjelder menneskesyn og seksualitet. Rettighets- og frigjøringsparadigmet må, slik jeg ser det, begrunnes i en ontologi som er forenlig med skapelsesteologien og hamartologien om det skal være forenlig med luthersk teologi, og om det ikke skal fange oss i naiv blindhet over egne liv og selvmedilende distanse til verden og medskapningen.

Homse-herlighetsteologi vs. luthersk teologi

Legalismen, den idealistiske kroppsforståelse og det endimensjonale rettighetsparadigmet er særdeles fremtredende i homsekulturen. Dermed mener jeg ikke at homsekulturen er den store sygge ulven, men jeg mener at den fremstår som en avantgardist for noen av de mest uheldige ideologiske tendenser i vår tids kommer-sielle menneskesyn. Særdeles ille er det selvsagt når homsekulturen og disse problematiske sanfnunstenensene blir teologisk legitimert. Det skjer når tradisjonell frigjøringsretorikk (We shall overcome!), sentimental tale om kjærligheten (Jeg elsker hvem jeg vill) og entusiastisk tale om drømmens betydning (I have a dream!) fremdeles utgjør det teologiske morsmålet, uten tanke på at denne retorikken er like destruktiv og undertrykkende for det moderne narssistiske menneske som den var frigjørende for de svarte i sørstatene for hundre år siden. Det er verdt å merke seg at denne retorikken ligger svært tett på kommersialismens forlokkende og forløyede tale om mennesket. "Because I'm worth it!" ... "We

can fulfil your dreams!" ... Skrekkeksmpelet på dette knefallet for det narssistiske menneskesyn er selvsagt når "Frigjøreren" av representanter for homsekulturen, både i inn- og utland, praktisk talt males i den idealiserte kropps skikkelse, strikt i strid ikke bare med luthersk antropologi, men

også med selve inkarnasjonsdogmet, hvor Jesus altså ikke inkarneres som homseportnomodell i et glamourøst hjem, men som et helt alminnelig menneske og endog i en stinkende stall. Når man ikke har fulgt med i timen og fremdeles tror at vi kjemper med de samme utfordringer som for femten år siden, er det nesten ufrakommelig at intendert frigjøringssteologi ender som den mest naive form for herlighetsteologi. Overfor en slik form for teologi kan det være på sin plass å minne om et helt elementært teologisk poeng: Når Jesus inkarneres i og med det skapte menneskeliv, er dette en bekræftelse av dette livs godhet – for eksempel kan det være en bekræftelse av et homosanliv dersom det leves i tråd med skapelsens livssyn. Når Jesus også med rette kan sies å leve i syndens virkelighet, for eksempel at Han også er på sexsaunaen og glamour-scenen, er dette ikke en positiv bekræftelse av slike livsmønstre, like lite som det var det for skjøggene og tolleme, men snarere den nødvendige forsonende gjerning som åpner for tilgivelsens og forløsningens mulighet. Denne kristologiske skjellingene mellom inkarnasjon og forsoning er helt avgjørende å fastholde om ikke skapelsesteologien og hamartologien hver på sin måte skal undergraves, slik det etter mitt skjønn skjer i en homsevariant av herliges teologi. En slik teologi vil jeg prinsipielt argumentere for er en legitiim del av den mangfoldige kirkevirkelighet vi befinner

oss i, samtidig som den for luthersk teologi utgjør en økumenisk utfordring på samme måte som annen type herlighetsteologi.

Luthersk teologi har som oppgave først og fremst å forkynne gjensløsningen i Jesus Kristus, slik den realpresentisk virkeliggjøres i og med det kirkelig-sakramentale liv – gjennom livet og endelig gjennom døden, og slik den setter oss fri til Skaperens alminnelige virke i dagtilivet. Forutsetningen for denne forkynnelsen er at mennesket lever og erkjenner menneskelivet som gitt. "Menneske først – kristen så." Forkynnelsen av evangeliet skjer ikke inn i et tomt rom, men inn i det livet som er Guds skapning. For luthersk teologi er det av skapelsesteologiske og inkarnasjonsteologiske grunner helt avgjørende å fastholde at dette livet ikke er et idealiseringssprosjekt, hverken åndelig eller materiell, men den høyst alminnelige gave Gud har gitt oss for at vi skal leve et høyst alminnelig liv i tjeneste for hverandre og dermed til Guds ære. Det er dette som ligger i at mennesket – Adam – er av jord – adamah, og er gitt å leve på jorden. For luthersk teologi er det derfor helt avgjørende å fastholde at helliggjørelsen, den stadlige frigjørelsen og rettferdiggjørelsen i Jesus Kristus, ikke er en bevegelse innover eller oppover, men snarere nedover, som Prenter stadig fremholder, nedover i egen syndserkjennelse og selvdødelise og dermed nedover i Guds gode skapergjerning – henimot hverandre i den tillit og kjærlighet som Gud uopphørlig gjennomstrømmer sin skapning med. Derfor er heller ikke alle mulige former for asosial askese, individualistisk spiritualitet og drømmen om det tilflukt til, en ekte løsning på utfordringene

fra kommerskulturen generelt og homsekulturen spesielt. Selv om asketens og spiritualistens renhetsbegjærige og ofte småparanoide flukt kan være forståelig og endog nyttig i en eventuell overgangsfase, skiller den seg dypst sett ikke fra de narssistiske tendenser den prøver å flykte fra. Også for dem er drivkraften en type egosentrisk idealisering og et skapelsesfornektende livssyn. Det er da også som regel ikke store spranget fra egosentrisk hedonisme til egosentrisk askese og spiritualitet. Og dersom askesen, spiritualiteten og renhetsbegjæret opphøyes til livssyn er den dualistiske antropologien blitt så eksplisitt at den er enda mer uforenlig med luthersk teologi enn den dualisme og idealisme som preger homsekulturen og kommerskulturen. Det lutherske alternativet til homsekulturen er ikke asosial askese, all mulig åndelighet og innbilt renhet, men et nøkternt og sanselig samliv i skapelsens alminnelighet – hvor både mat, fellesskap, kropp og seksualitet får rommelig plass – og hvor også feilbarligheten og tilgivelsen får god plass. For den lutherske kristne kan det aldri være et mål å ville unnslipe livets tvedydighet og kompleksitet, like lite som det kan være et mål å konstruere strukturer og symbolske univers som dyrker narssismen og egosentrismen frem i oss. Målet må alltid være å finne frem til gode og hensiktsmessige normer og ordninger som hjelper oss å leve jordslig og kjærlighetsfylt i tråd med livets skapthet, i livets foranderlighet og tvedydighet, inntil Gud gjør alle ting nye.

Luthersk teologi mellom anerkjennelse og kritikk

Den dogmatiske grunnforståelsen av Guds lov er at den er gitt for å holde oss på jorden

– for å plassere oss i Guds eget alminnelige skapervirke, og dermed sette en grense for syndens begjær etter selv å ville bli som gud. For den lutherske delen av kirken er det derfor av høyeste interesse at samfunnet legger til rette for at vi skal kunne leve alminnelige, gode liv som leves jordslig og ikke himmelfluktende. Dersom to personer av samme kjønn ønsker å leve i tråd med dette jordslige livssyn, i troskap og alminnelig kjærlighet, er det naturlig for luthersk teologi, slik jeg ser det, å støtte opp omkring et slikt ønske – for eksempel i form av liturgiske forbønshandlinger. Og da det er så mange krefter i tiden, både av kristen og ikke-kristen art, som maner narssissismens begjær etter alle mulige glamorøse drømmer frem i oss, er det viktigere enn noen gang at den lutherske del av kirken støtter livet selv når det i all sin alminnelighet presser seg frem. Like sterkt som luthersk teologi må ta avstand fra alle mulige former for idealisert menneske- og livssyn, også når det fremmes av entusiastiske representanter for homsekulturen, må den forsvare og støtte alminnelighetens livssyn, også når det fremmes av homser som ønsker å leve sammen på en måte som er i tråd med skapelsens livssyn. Når homsekulturen ikke makter, og trolig heller ikke i overskuelig fremtid vil kunne make å lage gode miljøer

til fremme av sunne og gode samliv og til fremme av sunn og god identitetsbygging, er det viktig at kirken, eller i alle fall den lutherske del av kirken, kan bidra til dette, sammen med alle andre mennesker av god vilje, som det heter i liturgien. Da vil det kanskje en gang i fremtiden kunne bli alminnelig, og ikke bare skje unntaksvis, at også homser ønsker og evner å leve sammen i kulturelle kontekster og på en måte som reflekterer det menneskesyn og livssyn som forutsettes av den kristne tro. Det får vi håpe.

Ådne Njå er homse, prest og stipendiat i Systematisk teologi ved Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo
E-post: adne.nja@teologi.uio.no

debatt

Homoseksualitet og ansvarlig kjærlighet

KOMMENTAR TIL ÅDNE NJÅ

Av Gard Realf Nielsen

Ådne Njå tar opp viktige perspektiver i sin "skisse" - Homseri og luthersk teologi. Jeg vil i denne refleksjonen komme med mine umiddelbare reaksjoner på noen av synspunktene han forfekter. Det er ikke min hensikt å prøve meg på en bred anlagt analyse av det Njå kaller homsekulturen. Dermed er jeg også klar over at jeg står i fare for å forenkle en kompleks virkelighet. Likevel prøver jeg meg på å skissere opp noen tema jeg mener er relevante i møte med Njås kritiske innlegg.

Njå spør: "Utgjør homsekulturen et symbolisk univers som er forenlig, og endog reflekterer, det livssyn som er den luthersk-kristne tros forutsetning?" Han fortsetter: "Jeg blir mer og mer overbevist om at så ikke er tilfelle, men at der snarere består en ideologisk konflikt mellom dem." Det er positivt at Njå går inn i en diskusjon om holdningene som finnes i de fellesskapene som homofile tar del i. Faktisk er det helt nødvendig og også kirkenes oppgave, å tydeliggjøre hva som er sunt og usunt for et menneske. Det som slår meg, er måten han omtaler "homsekulturen" på. Den vil jeg si i stor grad også fungerer som en god og poengtert beskrivelse av den vestlige "heterokulturen". Selvrealisering og et sykt kroppsideal er noe som preger hele

samfunnet vårt, og ikke bare homofile miljøer. Diagnosen skam og narssissisme kan slik settes på hele den vestlige kulturen, og da også på de kristne fellesskapene. Videre er alminnelige, grå og kjedelige liv også bannlyst fra mange typer sosiale felleskap. Vi lever i et land hvor folk flest leser blader som *Cosmopolitan*, *Elle* og *FHM* og hvor mennesker drømmer om mindre rynker og et penere, hvitere smil. De fleste av oss, både heterofile og homofile, opplever at vi blir fortalt at vi ikke burde være fornøyd med utseendet og karrieren vår, hytta på fjellet og tv'n på veggen. Vi lengter alle etter å bli sett, bekræftet og elsket, men fyller isteden på med tomhet. På den måten kan hele allmennkulturen sies å bryte med "det livssyn som er forutsatt av den lutherske tro". Det er etter min mening ikke for ingenting at den kristne, uansett seksuell legning, nettopp har fått kallet til å leve i verden, og ikke av verden. Er så det Njå kaller homsekulturen mer preget av disse symptomene enn resten av samfunnet vårt? Han sier ja, og på grunnlag av mine erfaringer må jeg gi ham rett i det. Njå går i sin skisse inn på hvordan han oppfatter og vurderer de homofile miljøene, og jeg tror vurderingen hans er ganske virkelighetsnær. Når det er sagt, mener jeg det er

vel så viktig å sette fokus på bakgrunnen for hvorfor det er blitt slik. Min tese er at mye kan forklares ut fra hvordan samfunnet og kirken faktisk har forholdt seg til, og omtalt homofile. Vi lever i et samfunn som fram til ganske nylig definerte homoseksualitet som en diagnose og som noe som var straffbart. Likeledes er vi mange som tilhører en kirke som ikke anerkjenner homofil kjærlighet som en gudgitt kjærlighet. Jeg lurar på hva en kan forvente, når homofile som gruppe har blitt jaget bort fra nattverdsbordet og overlatt "til sin egen syndige natur" i god paulinsk ånd: Akkurat det samme som jeg tror skjer med alle mennesker om kjærligheten og seksualiteten blir fjernet fra Guds gode og ansvarlige kjærlighet. Når det ikke settes rammer for kjærligheten, går det som det må gå; der hvor det ikke finnes lover, råder lovløsheten. Også på det seksuelle området.

Njå tar utgangspunkt i en luthersk kristendomsforståelse som positivt anerkjenner homofil samliv når han vurderer "homoskulturen". Gjennom dette mener jeg at analysen hans ikke kommer helt i mål. For så lenge det er en luthersk teologi som ikke anerkjenner homofil samliv som i stor grad er rådende i Den norske kirke og ulike frimenigheter, blir argumentasjonen hans i mine øyne mer en akademisk øvelse, enn en dekkende virkelighetsbeskrivelse. Hadde denne positive forståelsen av homofil samliv virkelig vært rådende i både samfunn og kirke, er jeg ikke sikker på om det hadde vært grunnlag for å omtale "homoskulturen" på en slik særregen måte i det hele tatt. Jeg tror at det nettopp er fordi kirke og samfunn har gjort homofil kjærlighet fremmed og unormal, at den kan fremstå som usunn. Derfor mener jeg også

at kirke og samfunn må erkjenne de overgrepene som er blitt gjort overfor homofile. Jeg tror at det må en forsoning til for at forholdet kan bli gjenopprettet og kirkens budskap bli oppfattet som relevant og viktig i homofile miljøer. Om ikke kirken kommer homofile i møte og bekrefter deres menneskeverd, hvorfor skal de da bry seg om kirkens budskap om en Gud som nettopp bekrefter og elsker? For å komme på bedringens vei, er etter min mening "homoskulturen" avhengig av kirkens og samfunnet forevrig sin anerkjennelse. Samtidig er kirken på sin side avhengig av positivt å anerkjenne homofil kjærlighet som gudgitt kjærlighet for å være en sann kirke. På bakgrunn av det ovennevnte vil jeg istemme Njås bønn om at kirken må bidra til å skape gode miljøer og forbilder for homofile, uten at jeg dermed deler hans negative vurdering av homofiles mulighet til selv å skape gode og sunne miljøer. Gjennom et bevisst forhold til eget liv og tradisjon tror jeg homofile nettopp har alle muligheter til å skape gode fellesskap, der det i bunn og grunn er uinteressant hva slags legning en har. Det viktige er derimot at vi er skapt av en Gud som elsker oss og som kaller oss til å leve ansvarlige liv. Foreløpig er det mange krisne fellesskap der homofile ikke føler seg velkomne. Så lenge dette er tilfellet, mener jeg det er viktig at vi har fellesskap der homofile blant annet kan komme til et dekket alterbord, uten redsel for å bli avvist eller utstøtt.

*Gard Reidf H. Nielsen
Styremedlem og prest i Åpen Kirkegruppe i*

*Oslo
E-post: gard.nielsen@kkldep.no*

debatt

Kommentar til Ådne Njå

Av Gyrid Gimmes

Ådne Njå har skrevet en modig artikkel om det han kaller homoskulturen. I det følgende ønsker jeg å sette dette begrepet i anførselstegn, da jeg som ikke oppfatter at det er uproblematisk at jeg som heterofil bruker dette ordet. Njå skal ha honnør for å tørre å stille kritiske og konfronterende spørsmål. Siden etikk alltid har en identitets politisk side, kunne denne artikkelen nok ikke vært skrevet – i hvert fall ikke med slikt temperament – av andre enn en som selv lever homofil. Jeg håper at denne artikkelen leses av ulike aktører (Helseutvalget, LLH, Skeiv Ungdom). Den fortjener å danne utgangspunkt for en grundlig og selvransakende diskusjon om svært viktige tema. I det følgende skal jeg kommentere artikkelen, som ung feminist som lever heterofil. Jeg identifiserer meg likevel med homofil og lesbisk forjæringsskamp. Jeg gikk selv i paradet i Oslo i sommer sammen med Åpen Kirkegruppe, i solidaritet med venner som lever homofil og lesbisk.

Njås hovedinteresse i artikkelen slik jeg ser det er spørsmålet om hvordan kritiserer/ problematisere den marginaliseres levevis og valg. Dette kan settes på spissen i spørsmålet: *hva skjer når de marginaliseres*

bruker sin nyvunne frihet til å menelhandle/ leve på måter de som gav dem denne friheten eller, som i Njås tilfelle, en som selv tilhører denne kategorien, er dypt uenig i. At en hver kultur er avhengig kritikk og selvkritikk for å ikke anta uheldige former er hevet over all tvil. Njå viser hvordan rettighetsparadigmet som fortsatt preger b.l.a. LLHs retorikk, kan vanskeliggjøre eller umuliggjøre en slik kritikk og selvkritikk. Det er interessant å koble denne kritikken av rettighetsparadigmet opp mot den diskusjonen jeg – fra utsiden – kan ane også innenfor homofile og lesbiske organisasjoner om rettighetsparadigmet. LLH's ungsdomsorganisasjon Skeiv Ungdom, har antatt en skeiv plattform, og det diskuteres om LLH skal gjøre det samme. Jeg forstår det skeive perspektivet som et forsøk på å komme bort fra et ensidig fokus på homofiles og lesbiske rett til like rettigheter som heterofile, men i stedet problematisere hvilke normaliserende krefter som styrer både heterofile og homofile liv. Slike krefter rammer både heterofile og homofile som ønsker å utfordre dette. Jeg tror at et skeivt perspektiv både rommer en mulighet og et problem for Njås analyse. Det positive med

et skeivt perspektiv er at det er mindre opp tatt av kategoriene lesbisk/homofil kontra heterofil. Skeiv teori vil kjenne seg igjen i Njås analyse av at forskjellen mellom det heterofile og det homofile slett ikke alltid er så stor. Forskjellen mellom Njå og skeiv teori er at lokaliseres denne

likheten til ulike felt. Njå viser likheten mellom bibellegalismen og "homoseksualitets" legalisme: begge har en regel-styrt moral, hvor god moral er å holde seg innenfor et minste multiplum av regler. Skeiv teori ser likheten mellom disse sider av heterokulturen og "homoseksualiteten" i det faktum at *begge rommer normaliserende krefter som oppdrar individet i hva som er godt, rett og sunt*. Skeiv teori har som mål å problematisere og dekonstruere disse. Dette fokuset på innhold, i stedet for kategoriene eller reglene, mener jeg vil åpne for en større debatt om hva som er et godt innhold. Det er også viktig å synliggjøre at de rette kategoriene (i "homse"-kampen: partnerskap, i tradisjonell lutherisk teologi: ekteskap) ikke i seg selv er synonyme med det gode eller etisk rette. Både ekteskapet og partnerskap kan være arenaer for uendelig mye elendighet mellom mennesker. Et problem med det skeive perspektivet i møte med Njås analyse er hvordan man skal holde ideen om en *normalitet* – som er helt nødvendig i en etisk diskurs – sammen med en kritikk av *det normaliserende*. Det normative har jo som mål nettopp å være normaliserende. Jeg tror at en løsning her må være å vise at det er forskjell på normalisering og normalisering. Det er forskjell på en sosiologisk og maktkritisk analyse av hvilke verdier som har opprettholdt det bestående, og en etisk analyse av at mennesket trenger grenser og rammer for sine liv, og at disse

grensene kan komme i veien for min umiddelbare livsutfoldelse. Problemet er at det er vanskelig å vite hva som er hva, fordi det normative alltid vil være informert av det normaliserende.

Dette leder oss til et annet interessant element i Njås artikkel. Flere ganger hevder han at deler av "homoseksualiteten" er i strid med lutherisk skapelsessteologi. Om så skulle være, er dette for oss teologer selvsagt trist. Men spørsmålet blir likevel, stift fra den andre siden av bordet: hvorfor skulle "homoseksualiteten", LH eller Skeiv Ungdom, forholde seg livsfortolkende til lutherisk skapelsessteologi? Hvorfor skulle dette være en interessant livsanskuelse for dem? Som feminist har jeg selv sett hvor fremmedgjort den sekulære feminisme er for kirken og teologi. Og så vidt jeg kan se, er dette ikke noe problem for den. Som feminist står jeg i et konfliktfylt forhold til min egen kirkelige tradisjon, og også til visse deler av skapelsessteologien, som jeg oppfatter ikke har et tydelig nok maktperspektiv (se eks. Åse Røthings kritikk av Løgstrup). Som feminist merker jeg en innbitt motstand mot å bruke tradisjonell skapelsessteologi til å kritisere menneskelig livsutfoldelse og frigjøring, selv om konsekvensene av og formene for denne frigjøring selvsagt alltid vil være ambivalente. Det er interessant å merke seg at det ikke er en eneste kvinnelig teolog blant de fire Njå utpeker som den skandinaviske skapelsessteologiens fedre. Det hadde styrket Njås argumentasjon om han hadde knyttet sin kritikk opp til feministsteologien og frigjøringsteologien, ikke kun til skapelsessteologien. Dette ville i mine øyne ikke vært vanskelig: i frigjøringsteologien finnes en sterk kors-epistemologi, hvor

lidelsen forstås som den privilegerte posisjonen.

For meg er det eksempelvis ikke gitt at det tradisjonelle monogame ekteskapet/partnerskapet/kjæresteforhold er den eneste etisk forsvarlige måten å leve i et seksuelt samliv på. Selv om jeg ikke kunne tenke meg selv å leve i et åpent forhold, er det problematisk at Njå postulterer at dette er etisk galt. Det tradisjonelle er ikke synonymt med det gode. Jeg spør meg selv om man kunne byttet ut "homoseksualitet" med "kvinnefrigjøring" i Njås artikkel, og dermed endt i en kritikk av kvinner for å være opp tatt av karriere og eget liv, i stedet for å akseptere livet som "gitt som en gave fra Gud" og være fornøyd med det "alminnelige".

Njå har et meget interessant perspektiv når han tematiserer forholdet mellom inkarnasjon og hamartologi. "Når Jesus også med rette kan sies å leve i syndens virkelighet, for eksempel at Han også er på seksuaen og glamrosenen, er dette ikke en positiv bekreftelse av slike livsmønstre, like lite som det var det for skjøgene og tollerne, men snarere en nødvendig forsonende gjerning som åpner for tilgivnings og forløsningens mulighet. Denne kristologiske skjellinger mellom inkarnasjon og forsoning er helt avgjørende å fastholde, om ikke skapelsessteologien og hamartologien hver på sin måte skal undergraves, slik det etter mitt skjønn skjer i en homovariant av herlighetsteologi." Selv om jeg prinsipielt er enig med Njå – at Jesus omgås tollere er ingen positive sanksjoner, er det å utrettmessig presse penger av folk – er det verd å problematisere forholdet mellom inkarnasjon og hamartologi ytter-

ligere. Jeg tror at forholdet mellom disse to ikke er så enkelt som Njå vil ha det til. Hvis Jesus kun satt til bords med tollere og syndere for å omvende dem, men uten også å trives med dem og faktisk lære noe av dem, blir hans sosiale samvær en blek misjonsstrategi og mister sin brodd. Jesus må ha blitt endret selv i disse møtene, han kan ikke kun fordret endring av "de andre". Inkarnasjonens innhold – den Jesus viser seg å være i evangeliene – er en som utfordrer normene, utfordrer nettopp hva som faller inn under kategorien synd. Han plukker aks på sabbaten, herren vasker disiplenes føtter. Evangelienes Jesus er den som beveger seg i det farlige landskapet hvor en ikke tar for gitt forholdet mellom det syndige og det ikke-syndige. Det radikale med Jesus er at han anlegger et kritisk maktperspektiv på hamartologien: det som kategoriseres som synd, men som kan være godt og positivt for mennesker, er ikke synd. Jesus helbreder på sabbaten, til tross for fornuftige innvendinger fra synagogeforstanderen. Inkarnasjonens poeng er jo nettopp at den med et maktperspektiv utfordrer det etablerte forestillingen om hva som er etisk korrekt. En kirke som for under 100 år siden hevdet at kvinnefrigjøring er i strid med skaperordningen, må ta inn over seg at hamartologiens innhold hele tiden er i endring, og at endringene presses frem nedenufra, av de utstøtte. Det er også dette kritiske maktperspektivet som muliggjør nettopp Njås poeng, nemlig å skjelve mellom frigjøring for lesbiske og homofile på kommersialismens og kroppsdrykningen premisser, og på nye mer samfunns- og markedskritiske premisser. Sett i lys av inkarnasjonen, tror jeg *Jesus er mye mer til stede* på glamours scenen enn han var til stede i de

hvite apartheidkirkene eller i en velfødd norsk kirke hvis prester er formøyd med å bli seremonimestere og religiøse funksjonærer for et like velfødd norsk folk. Jeg tror faktisk at Jesus også ville vært i saunaen. Han ville vært der, som deltager, men ikke som en aktør, i kritisk og åpen samtale med dem han møtte.

Gyrid Gunnes er student på avsluttende praktikum, Det praktisk-teologiske seminar,

UiO

E-post: gyridgunnes@hotmail.com

Biskop John Shelby Spong foreleser mandag 13. november, kl 14:15-16 på Teologisk Fakultet, seminarrom U 214, Domus Theologica, Blindernv. 9.

Tema:

"Seeing Jesus with Jewish Eyes."

Forelesningen bygger på Spong's bok *Liberating the Gospels. Reading the Bible with Jewish Eyes.* San Fransisco: Harper, 1996.

Her argumenterer Spong for at evangelienes beretninger om Jesus er skrevet fra et jodisk perspektiv.

